

عملیات روانی دشمن علیه مأموریت‌های نظامی - امنیتی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

حسین حسینی^۱

سیدرضا حسینی^۲

جعفر یوسفی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۷/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۸/۲۰

چکیده

امروزه عملیات روانی یکی از ابزارهای مهم به منظور تأثیرگذاری بر رفتار سایر بازیگران تلقی می‌شود که با هزینه‌هایی کمتر از اقدامات سخت افزاری می‌تواند نتایج مشابه و حتی با دوام بیشتر از آن را به دنبال داشته باشد. از این رو، دشمن همواره از آن علیه نظام مقدس جمهوری اسلامی استفاده نموده و سپاه نیز به عنوان پاسدار انقلاب و دستاوردهای آن، از این تهدید که ابعاد مختلفی را دنبال می‌کند، مصون نمانده است؛ لذا هدف اصلی پژوهش حاضر «واکاوی عملیات روانی دشمن علیه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در بُعد نظامی - امنیتی» است. برای دستیابی به این هدف از روش زمینه‌ای موردی و ابزار تحلیل محتوا استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حکایت از آن دارد که عملیات روانی دشمن در بازه زمانی ۲۱ ماهه‌ی مورد مطالعه، روندی صعودی داشته و تلاش کرده است با انتساب اتهامات تروریسم، نقض قوانین بین‌المللی و امنیت منطقه، جنگ طلبی و تلاش برای دستیابی به سلاح‌های غیر متعارف به جامعه مخاطب چین القا نماید که فشارهای خارجی بر کشور، ناشی از اقدامات نظامی - امنیتی سپاه می‌باشد.

کلید واژه‌ها: راهبرد، سپاه، عملیات روانی، دشمن

۱- دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام Hoseini_h53@yahoo.com

۲- استادیار دانشگاه علوم انتظامی

۳- مربی و عضو هیأت علمی دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام yousefiy580@Gmail.com

۱- مقدمه

تصویب‌سازی منفی از حریف در راستای تأمین منافع ملی خودی با استفاده از ابزارهای مختلف؛ از جمله رسانه در منطق سیاست ورزی و عرصه‌ی روابط و سیاست بین‌الملل، امری پذیرفته شده است. در این چارچوب، دشمن تلاش دارد تا عوامل و عناصر مؤثر در بقا و تداوم حیات حریف خود را شناسایی و مرکز ثقل عملیات روانی خود را روی آن مستقر نماید؛ زیرا در این صورت، چنانچه عملیات روانی بتواند با موفقیت قرین شود، مخاطبان را تحت تأثیر قرار داده و به صف مخالفان پیوند خواهد داد. بر این اساس، پس از پیروزی انقلاب اسلامی، کشور ما همواره در معرض عملیات روانی دشمن قرار داشته است. به‌نحوی که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «من برنامه‌های استکبار جهانی علیه ملت ایران را در سه جمله خلاصه می‌کنم اول: جنگ روانی، دوم: جنگ اقتصادی و سوم: مقابله با پیشرفت و اقتدار علمی» (امام‌خامنه‌ای مدظله، ۱۳۸۶/۱/۱).

بررسی عملیات روانی - رسانه‌ای دشمن، حکایت از آن دارد که دشمن بسیاری از اتهاماتی را که به نظام مقدس جمهوری اسلامی نسبت داده است، با سپاه مرتبط کرده و به نوعی سپاه را محل تحقق این اتهامات معرفی می‌کند؛ لذا حجم عملیات روانی دشمن علیه سپاه بسیار گسترده است، به گونه‌ای که رهبری معظم می‌فرماید: «هیچ نهادی در این کشور به اندازه سپاه مورد بغض، کینه و حسد دشمنان داخلی و خارجی نیست». این در حالی است که عدم توجه و اهتمام به این مسئله می‌تواند هزینه‌های غیر قابل جبرانی بر سرمایه اجتماعی و انسانی سپاه وارد نماید. از این رو، مقابله با چنین حملاتی نیازمند شناخت جامع ابعاد و ماهیت عملیات روانی دشمن است تا به این طریق امکان مقابله‌ی هوشمندانه با این حجم عظیم دشمنی فراهم آید؛ لذا در این پژوهش مسئله‌ی اصلی، چستی اجزای عملیات روانی دشمن در بُعد نظامی - امنیتی علیه سپاه است که در قالب سؤال «تم‌های تبلیغاتی دشمن در بُعد نظامی - امنیتی علیه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی چیست؟» و سوالات فرعی «مقاصد روانی دشمن از عملیات روانی علیه مأموریت‌های نظامی و امنیتی سپاه چیست؟» و «اهداف رفتاری که دشمن از عملیات روانی علیه مأموریت‌های نظامی و امنیتی سپاه دنبال می‌کند، چیست؟» تنظیم شده است.

اهمیت این تحقیق از آن جهت است که می‌تواند به بصیرت‌افزایی و توانمندسازی مسئولان و فرماندهان و کارکنان سپاه برای مقابله مؤثر با عملیات روانی دشمن و ناکام‌سازی وی در دستیابی به اهداف روانی، کمک کند. حال آنکه غفلت در این زمینه ممکن است به تأثیر اتهامات دشمن در ذهن مردم منجر شده و مآلاً تخریب سرمایه اجتماعی سپاه را در پی داشته باشد که همین امر دلیلی است بر ضرورت اجرای این گونه پژوهش‌ها.

۲- روش شناسی

نوع تحقیق در این مقاله، کاربردی است و متناسب با داده‌های تحقیق، در بخش مربوط به ادبیات موضوع و مبانی نظری از سنجه‌های غیر واکنشی و یا غیر مزاحم (محمدپور، ۱۳۹۰: ۱۲۶) و یا روش کتابخانه‌ای (کتاب‌های تخصصی اسناد، بایگانی و...) استفاده شد؛ سپس برای تحلیل رسانه‌های بیگانه، از روش تحلیل محتوا بهره بردیم. ابزار گردآوری داده‌ها نیز در بخش کیفی، رسانه‌های بیگانه و ضد انقلاب بوده‌اند که در آن سوی مرزها اقدام به تولید محتوا علیه سپاه می‌نمایند.

برای تعیین حجم نمونه‌ی تحلیل محتوا از روش هدفمند بهره برداری شد. برای این منظور، با استفاده از کلید واژه‌های مرتبط با سپاه در یک بازه زمانی ۲۱ ماهه، از اول تابستان سال ۱۳۸۹ تا پایان سال ۱۳۹۰ وب‌گاه‌های اینترنتی فارسی زبان بیگانه در طول دوره‌ی مطالعه، مورد بررسی و جستجو قرار گرفت.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی در این پژوهش - با توجه به ماهیت و روش تحقیق و ضرورت تحلیل رسانه‌های بیگانه- از روش تحلیل محتوا استفاده شد. هدف از این نوع تحقیق، توصیف عینی و کیفی محتوای متون به صورت نظام مند می‌باشد (پاول، ۱۳۷۹: ۸۶). واحد تحلیل در این پژوهش یک خبر، یک تحلیل یا یک گزارش را شامل می‌شود که توسط رسانه‌های بیگانه و ضد انقلاب علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه در آن سوی مرزها منتشر شده است. واحد ضبط نیز؛ عبارت است از جملات، کلمات و مضامینی که به نوعی علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه طراحی شده است.

برای تعیین مقوله‌ها نیز از دو روش قیاسی و استقرایی استفاده شده و در این چارچوب، برای تعیین مقوله‌ی اصلی، از شیوه قیاسی استفاده شد. بر اساس این شیوه، مقوله، با توجه به چارچوب نظری و مطالعه سوابق مشابه، از پیش تعیین و دستور (فرمول) بندی شد. برای تعیین مقوله‌های فرعی نیز با توجه به مطالعه‌ی محتوای اسناد و تشخیص مقوله‌های فرعی، از روش استقرایی بهره برداری شد.

۳- مبانی نظری

۳-۱- پیشینه تحقیق

رساله‌های دکتری با موضوعات: «تدوین راهبرد عملیات روانی آجا با توجه به پیامدهای حاصل از جریان آزاد اطلاعات» (پورآزادی، ۱۳۸۶)، «طراحی الگوی مناسب کاربرد منابع قدرت نرم در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» (کلاهیجان، ۱۳۸۷)، «بررسی تهدیدهای رسانه‌ای غرب علیه جمهوری اسلامی ایران با مطالعه موردی رادیوهای بیگانه فارسی زبان» (ساری، ۱۳۸۸)، «نقش مخالفان سازمان یافته‌ی غیرقانونی

در عملیات روانی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران (با تأکید بر تلویزیون‌های فارسی زبان ماهواره‌ای)» (حبیبیان، ۱۳۸۸) و «تدوین راهبردهای عملیات روانی ارتش جمهوری اسلامی ایران» (کامکار، ۱۳۸۹)، از جمله ادبیات تولید شده در حوزه مورد مطالعه‌ی این مقاله می‌باشد که مورد کنکاش و بررسی قرار گرفت. علاوه بر این، داخل کشور نیز نشست‌ها و همایش‌های مختلفی درباره‌ی عملیات روانی و یا مفاهیم مرتبط و نزدیک با آن برگزار شده است که اجرای همایش جنگ نرم توسط مؤسسه‌ی آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، همایش راهبردی رسانه‌های داخلی مقابل جنگ نرم توسط معاونت مطبوعاتی و اطلاع‌رسانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، همایش ملی قدرت نرم توسط سازمان بسیج اساتید با همکاری دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، همایش عملیات روانی، مهندسی و آینده پژوهی توسط معاونت فرهنگی و تبلیغات دفاعی ستاد کل نیروهای مسلح، همایش امنیت نرم توسط جامعه اطلاعاتی، همایش عملیات روانی و رسانه توسط معاونت فرهنگی و تبلیغات دفاعی ستاد کل نیروهای مسلح، همایش تخصصی جنگ نرم توسط دانشگاه عالی دفاع ملی، همایش جنگ نرم توسط نهاد رهبری در دانشگاه‌ها... از جمله این تحقیقات می‌باشند.

بررسی‌های انجام شده حکایت از برخی مشترکات و افتراقات میان این پژوهش با تولیدات پیش گفته، دارد. این پژوهش در مقایسه با تحقیقات انجام شده دارای وجه مشترک در ادبیات و ابزار گردآوری اطلاعات؛ از جمله تشابهات و افتراق‌هایی؛ نظیر اختصاص این تحقیق به عملیات روانی دشمن علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه، بررسی عملیات روانی از منظر تهدید، گستردگی حجم نمونه به منظور کمی و به نسبت، جدید بودن از حیث زمانی می‌باشد. بعلاوه به این نکته بایستی توجه شود که در این پژوهش، از نظریات مختلفی که قابلیت تبیین‌کنندگی موضوع این مقاله را داشتند، استفاده شد و با ترکیب اجزای مختلف این نظریات، الگوی عملیات روانی دشمن علیه سپاه، ساختار بندی شد. که همین امر یکی از وجوه نوآوری این تحقیق است. از طرفی، برخی از مفاهیمی که در الگو، مورد توجه قرار گرفته است؛ مانند مقاصد روانی، اهداف رفتاری و رویداد و احصای مصادیق آن از طریق تحلیل محتوا نیز به نوبه‌ی خود در ترکیب عملیات روانی، کاری جدید تلقی می‌شود.

۲-۳- مفهوم شناسی

- عملیات روانی: عملیات روانی عبارت است از استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و سایر امکانات به منظور تأثیرگذاری بر افکار، احساسات، تمایلات و رفتار گروه‌های دوست، دشمن و بی طرف، برای دستیابی به اهداف ملی. (حسینی، ۱۳۷۲: ۷) در قالب تعریف عملیاتی؛ عملیات روانی به اقدامات رسانه‌ای دشمن

که طی ۲۱ ماه (تابستان ۱۳۸۹ تا پایان زمستان ۱۳۹۰) علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه به تولید محتوا و انتشار آن پرداخته و در قالب تحلیل محتوا مورد بررسی قرار گرفته است، اطلاق می‌شود.

- دشمن: دشمن به بازیگری اطلاق می‌شود که دارای تعارض منفی است و به منظور مدیریت این تعارض، نسبت به طراحی و اجرایی نمودن سیاست‌های خصومت آمیز، اقدام می‌نماید (افتخاری، ۱۳۹۱: ۱۱۸). در این پژوهش، دشمن شامل رسانه‌های فارسی زبان، صاحبان و همکاران این رسانه‌ها می‌شود که علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه و در قالب عملیات روانی، اقدام به تولید و انتشار پیام‌های منفی می‌نمایند.

- مقصد روانی: پاسخی قابل سنجش است که انتظار می‌رود مخاطب هدف، به ارتباط اقناعی نشان دهد. به طور معمول، این پاسخ، رفتارهای خاصی است که مخاطب می‌پذیرد، و تعدیل، ترک یا طرد می‌کند (حسینی، ۱۳۹۰: ۴۶۸). مقاصد روانی در این تحقیق انتظارات روانی است که دشمن از تعقیب و اجرای عملیات روانی علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه در مخاطبان خود دنبال می‌کند.

- رویداد: اغلب پیام‌های تبلیغاتی، نیازمند وقوع رویدادی هستند تا از آن به عنوان دستاویز بهره گرفته و با جلب توجه مخاطبان، ذهنشان را درگیر موضوع مورد بحث کنند. رویدادها در این تحقیق عبارت اند از: اتفاقات و حوادثی که دشمن در طول دوره تحقیق، آن‌ها را دستاویز قرار داده و از آن‌ها برای باورپذیر کردن عملیات روانی، بهره جسته است.

۳-۳- خاستگاه نظری عملیات روانی

چنانچه مطالعات میان رشته‌ای^۱ را فرایندی تعاملی از چند گرایش مختلف بدانیم - که در تعاملی فزاینده و خلاق، به فهم جامع‌تر موضوع و حل مسایل می‌پردازد (علوی‌پور و همکاران ۱۳۸۷: ۵۹) - نقش آفرینی فزاینده مؤلفه‌های زمینه‌ای و فرهنگی در بررسی‌های علمی، ضرورت‌ها و ظرفیت‌های معرفتی مربوط به شیوه شناخت پدیده‌ها و مدیریت آن‌ها و... را به صورت توأمان مد نظر قرار می‌دهد (خوردندی طاسکوه ۱۳۸۷: ۵۸-۵۵). به راحتی می‌توان ادعان نمود که عملیات روانی و مطالعات مربوط به آن می‌بایست در قالب مطالعات چند رشته‌ای مورد بررسی قرار گیرد. در این چارچوب، پیوند این شاخه علمی با علومی چون روانشناسی، ارتباطات، جامعه‌شناسی، سیاست، علوم رایانه‌ای و ... که هرکدام دارای نظریه‌های علمی متعددی هستند، می‌تواند در عملیات روانی مورد استفاده قرار گیرد؛ زیرا ساخت‌های نظری، این رشته از علم را تشکیل می‌دهد.

۴-۳- مدل مفهومی پیشنهادی

مدل مفهومی اشعار، ارتباط منظمی از مفاهیم نظری و یا عناصر اجرایی به همراه شبکه ارتباطی بین آن‌ها دارد که در نهایت معنای خاص و یا کارکردی معین را تبیین می‌نماید (افتخاری، ۱۳۹۱: ۷۹). با این تعریف، مدل‌های متعددی در زمینه عملیات روانی وجود دارند، که هر یک دارای قوت و ضعف‌هایی می‌باشند؛ لیکن با توجه به ماهیت و ابعاد عملیات روانی دشمن علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه، نیاز به مدل بر ساخته، ضروری می‌نماید؛ لذا برای این منظور از مدل‌های لاسول، وستلی - مک لین و ارتباط اقناعی، برای تبیین نظری عملیات روانی بهره گرفته شده است.

مدل لاسول: اگر چه مدل لاسول شکل خطی و ساده از یک ارتباط را به نمایش می‌گذارد، اما اهمیت آن نه در کارآمدی بلکه در تبیین ارتباط - که در طرح و پیشنهاد عنصری است که در هر مدل ارتباطی به گونه‌ای مشارکت دارند و بر این اساس هر دست‌اندرکار تبلیغ باید به این پرسش پاسخ دهد که چگونه می‌توان به بهترین وجه از مجموعه ویژگی‌های روان شناختی تأثیرگذار بر هر یک از این عناصر برای متقاعد کردن بهره گرفت. (حکیم آراء، ۱۳۸۴: ۲۰۷-۲۰۵) به این ترتیب در این تحقیق از اجزای مدل لاسول؛ یعنی ارکان ارتباط شامل ارتباط گر، رسانه، مخاطب، پیام و تأثیر استفاده شده است.

مدل وستلی و مک لین: مدل وستلی و مک لین، به دلیل توجه به ابعاد مختلف ارتباط، قابلیت نظم دهی یافته‌های مربوط به ارتباط را در خود جای داده است. از قوت‌های این مدل در تبیین موضوع این مقاله می‌توان به؛ قابلیت هم پوشانی نظریات مختلف، در بر گیری ابعاد مختلف موضوع و نیز توجه به بازخورد تأثیر ارتباط بر مخاطب اشاره کرد.

مدل ارتباط اقناعی: مدل ارتباط اقناعی حسینی نیز از آن جهت که با رویکرد عملیات روانی طراحی گردیده است از قابلیت تبیین کنندگی بالایی برخوردار است. این مدل دارای عناصر و اجزای مختلفی چون محیط، در نظر گرفتن مقاصد روانی، لحاظ کردن اهداف رفتاری و هدف نهایی است که برای این پژوهش قابل بهره برداری است (حسینی، ۱۳۹۰).

بنابراین، با بهره گیری از عناصر هر یک از مدل‌های موصوف، می‌توان مدل مفهومی بر ساخته‌ای، با هدف تبیین کنندگی بیشتر موضوع پژوهش، به دست داد. بر اساس این مدل مفهومی، دشمن قصد تأثیر گذاری بر مخاطبان را دارد. در این چارچوب، دستگاه عملیات روانی دشمن شامل ارتباط گر و سامانه عملیات روانی وی قرار دارند که تلاش می‌کنند با ابزار در اختیار اقدام به تولید و انتشار پیام‌هایی برای مخاطبان بنمایند که بتواند روحیه آن‌ها را تحت تأثیر خود قرار بدهد.

در این فرایند، دستگاه عملیات روانی دشمن از رویدادها و موضوعات متناسب با طراحی و هدف گذاری انجام شده استفاده کرده و برای باورپذیرتر کردن تم‌های تبلیغاتی خود، عوامل محیطی و عوامل نظام یافته را که می‌تواند در خدمت عملیات روانی قرار گیرد را نیز به استخدام در می‌آورد. در این راستا، طراح عملیات روانی تلاش می‌کند تا از یک سو با برجسته کردن ضعف‌ها و تهدیدات حریف، مخاطبان را تحت تأثیر قرار داده و از سوی دیگر با کوچک نمایی فرصت‌ها و قوت‌ها، تصویری نامناسب از حریف خود، به نمایش بگذارد. در این میان آنچه حائز اهمیت است اینکه؛ پرداختن دشمن به تهدیدها و ضعف‌ها می‌تواند در تضعیف فرصت‌ها و قوت‌ها نیز مؤثر واقع شود و عکس این قضیه نیز صادق است یعنی بزرگ نمایی تهدیدها و ضعف‌ها می‌تواند به کوچک نمایی فرصت‌ها و قوت‌ها منجر شود. از طرفی نیز تأثیر متقابلی است که رویدادها و عوامل محیطی و نظام مند، بر هم گذاشته و یا از هم می‌پذیرند. اگر چه این تأثیرات غالباً غیر مستقیم می‌باشند.

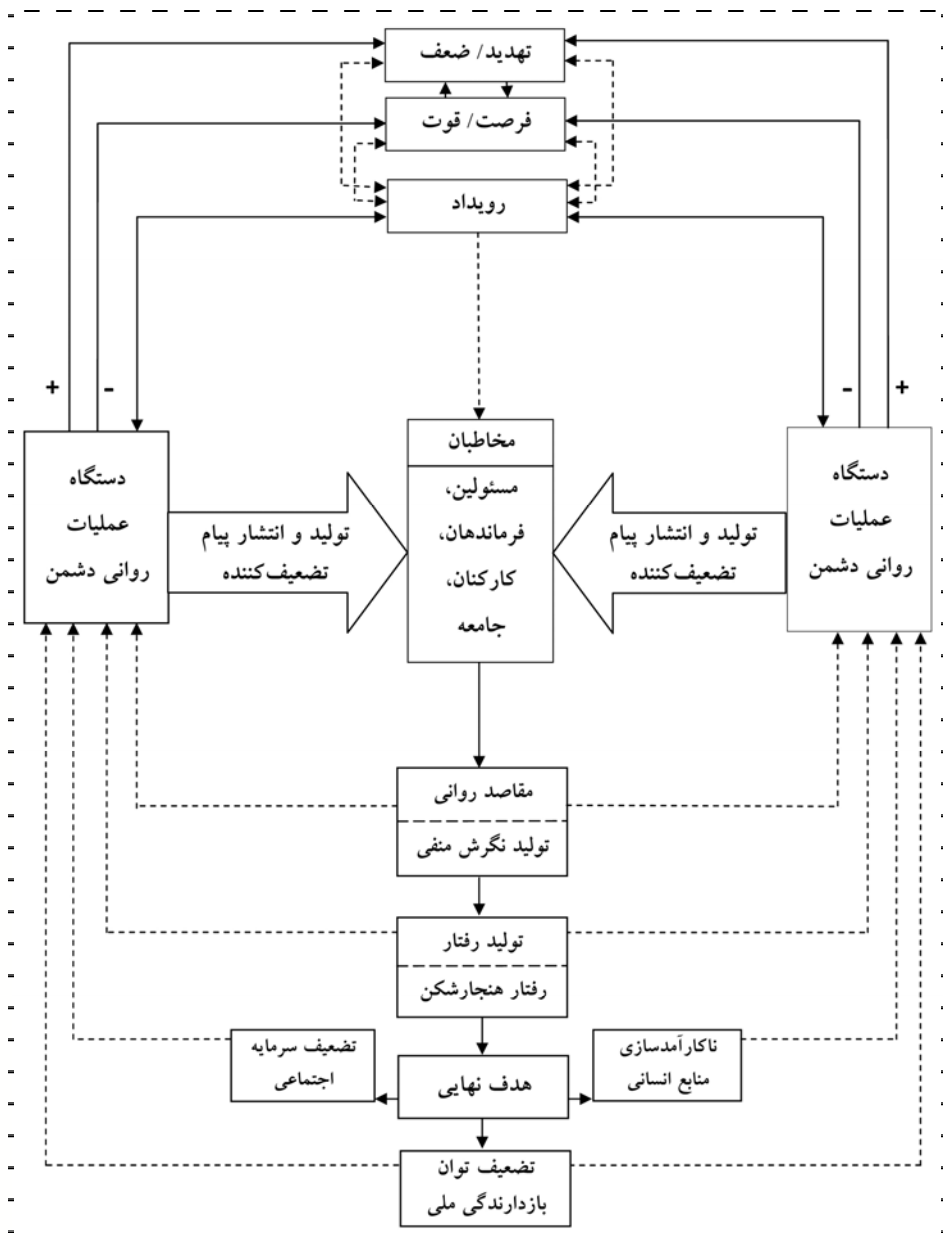
به این نکته نیز بایستی توجه داشت که عوامل محیطی و نظام مند و همچنین رویدادها، می‌توانند بدون دست‌کاری توسط بازیگر عامل نیز بر مخاطب تأثیر داشته باشند که این امر می‌تواند از وضعیت محیط متأثر باشد. به این معنا که هر چه شرایط محیطی مخاطبان با عملیات روانی دشمن، هم‌سوئی بیشتری داشته باشد و مؤلفه‌هایی یافت شود که مؤید این تبلیغات اقناعی باشند، مخاطب، هم‌سوئی بیشتری با ارتباط اقناعی دشمن پیدا خواهد کرد و عکس آن نیز صادق است.

در واقع عملیات روانی اجرا شده توسط دشمن در قالب مقاصد روانی، تغییرات نگرشی را دنبال می‌کند که می‌تواند به اهداف رفتاری هنجار شکن انجامیده و در نتیجه به هدف نهایی که در این تحقیق تضعیف سرمایه اجتماعی و ناکارآمد سازی منابع انسانی حریف است، منجر شود.

از آنجایی که در حوزه عملیات روانی، ارسال پیام به سوی مخاطب به صورت کاملاً هدفمند انجام می‌شود، بازخورد، در قالب مقاصد روانی و اهداف رفتاری تجلی می‌یابد. منظور از مقصد روانی، پاسخی قابل سنجش است که انتظار می‌رود مخاطب به «ارتباط اقناعی» نشان دهد.

به‌طور معمول، این پاسخ، رفتارهای خاصی است که مخاطب می‌پذیرد و تعدیل، ترک یا طرد می‌کند. چنین مقاصدی می‌بایست ساده، روشن و قابل اجرا باشند. هدف رفتاری، سلوک ویژه‌ای است که انتظار می‌رود مخاطب در واکنش به ارتباط اقناعی، بروز دهد.

مدل مفهومی

۴- سپاه و عملیات روانی دشمن

مأموریت‌های متعدد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در حفاظت از انقلاب و دستاوردهای آن در کنار توانمندی‌ها، امکانات، منابع انسانی و ... باعث شده تا این نهاد به عنوان مدافع و محافظ اصلی نظام، همواره در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و نظامی - امنیتی در کانون عملیات روانی دشمن قرار گیرد. اگر چه همه‌ی ابعاد مطرح شده، در عملیات روانی دشمن، سیری صعودی داشته است اما با توجه به محدودیت در این مقاله، تنها به بُعد نظامی - امنیتی این تهاجم اشاره می‌شود.

امنیت نظامی و به تبع آن، تهدیدات نظامی - امنیتی از قدیمی‌ترین مباحث در حوزه امنیت می‌باشد و دارای پیشینه‌ای طولانی در تاریخ جوامع بشری است که روزی به عنوان تنها بُعد امنیت در رویکردهای سنتی مطرح بوده است. اگر چه امروزه ابعاد امنیت به واسطه‌ی نظر اندیشمندان، گسترش یافته و از حوزه مضیق آن خارج شده است، با این حال امنیت نظامی از اهمیتی فوق‌العاده برخوردار است (نک. عبدالله خانی، ۱۳۸۳ و بوزان و همکاران، ۱۳۸۶). دفع تهدیدات نظامی، مستلزم داشتن ابزار نظامی و توانایی گسترش و نمایش قدرت است؛ لذا کشور ما که همواره در معرض این خطر قرار داشته است، تلاش گسترده‌ای را به منظور خودکفایی نظامی و دستیابی به سامانه‌های دفاعی شکل داده است. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در راستای رسالت و مأموریت خود، اقدامات مؤثر و فراوانی در این زمینه انجام داده است و از طرفی، برای تأمین امنیت در راستای قوانین کشور، به ویژه قانون اساسی - که حمایت از مستضعفان را وظیفه نظام اسلامی قلمداد نموده و نیز در راستای عمق بخشی به دفاع از انقلاب اسلامی - مأموریت‌های برون مرزی نیز برای سپاه تعریف شده است. فرمانده کل سپاه با توجه به این مطلب، دامنه‌ی عمل سپاه را این گونه توضیح داده است: «ما برای دفاع از مسلمانان؛ شیعه و سنی نمی‌شناسیم و میدان وفاداری و فداکاری ما، همه‌ی جهان اسلام و مظلومان عالم است».

مطابق سازماندهی انجام شده، این مأموریت در نیروی قدس تعریف شده است. سرلشکر جعفری فرمانده کل سپاه این مأموریت را این گونه تشریح کرده‌اند: «...عرصه‌ی فعالیت و مأموریت نیروی قدس، کمک به نهضت‌های اسلامی و کمک به مقاومت و پایداری محرومان و مستضعفان جهان است و در هر جای دنیا که محرومان و مستضعفان، نیازمند کمک باشند، سپاه پاسداران به وسیله‌ی نیروی قدس، این کمک را انجام می‌دهد ... اقداماتی که سپاه پاسداران در عرصه‌ی کمکی به نهضت‌ها و مسلمانان مظلوم دنیا انجام می‌دهد، بنا به درخواست مردم آن‌ها است. سپاه پاسداران، دفاع و حمایت از مسلمانان به ویژه

آن‌ها که تحت ستیز آمریکا و رژیم صهیونیستی قرار دارند را وظیفه‌ی خود می‌داند و بر این باور است که انتقال فناوری و تجربه و همچنین آموزش، از انتقال سلاح بسیار مهم‌تر است (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۳/۶/۲۵) و یا سردار سلامی جانشین فرمانده کل سپاه، حمایت از مسلمانان و مستضعفان را این گونه تبیین می‌کند: «ما وظیفه داریم در همه‌ی وجوه و ابعاد از مسلمانان و مستضعفان در همه‌ی عالم، حمایت کنیم. ابعاد این حمایت محدودیتی ندارد. چطور است همه اروپا، غرب و آمریکا همدست می‌شوند و مردم بی دفاعی را در یک باریکه‌ی محدود، در آتش می‌سوزانند و بعد انتظار دارند جمهوری اسلامی ایران به عنوان محور جهان اسلام حرکتی نکند (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۳/۵/۱۹)»

مأموریت‌های نظامی و امنیتی سپاه به دلیل تعارض با سیاست‌های استکباری غرب به رهبری آمریکا، دارای جایگاهی ویژه در سیاست خارجی این کشورها است و مصادیق آن را می‌توان در ایستادگی حزب الله لبنان در نبرد سی و سه روزه با رژیم صهیونیستی، پیروزی حماس در نبردهای ۲۲ و ۸ روزه، نبرد اخیر با رژیم صهیونیستی در غزه، حمایت از سوریه در جنگ علیه تروریسم و کمک‌های مستشاری سپاه در باز پس گیری «آمرلی» که جلوه‌هایی از مأموریت‌های سپاه در حوزه‌ی عمق بخشی خارجی است، ملاحظه کرد.

۵- تحلیل عملیات روانی دشمن علیه فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه

برای مقابله با این توانمندی‌ها، دشمن با استفاده از ابزار گسترده‌ی رسانه‌ای خود، تلاش دارد تا مقولاتی؛ چون نقض امنیت منطقه، نقض قوانین و امنیت جهانی، تروریسم و حمایت از تروریسم، انزوای جهانی، جنگ طلبی و تلاش برای دستیابی به سلاح غیر متعارف را به جامعه‌ی مخاطب خود القا نماید.

جدول ۱- فراوانی مقوله‌های فرعی نظامی - امنیتی

ردیف	مقوله‌های فرعی	سه فصل سال ۸۹	کل سال ۹۰	جمع
۱	اتهام نقض امنیت منطقه	۱۳۱	۵۳۴	۶۶۵
۲	اتهام نقض قوانین و امنیت جهانی	۱۱۸	۳۱۰	۴۲۸
۳	اتهام تروریسم و حمایت از تروریسم	۱۵۲	۴۷۰	۶۲۲
۴	القای انزوای جهانی	۰	۶۰	۶۰
۵	اتهام جنگ طلبی	۴۳	۲۱۱	۲۵۴
۶	اتهام تلاش برای دستیابی به سلاح غیر متعارف	۳۸	۳۳۶	۴۷۴
	جمع کل	۴۸۲	۱۹۲۱	۲۴۰۳

رشد فزاینده‌ی عملیات روانی دشمن علیه سپاه در مقوله نظامی - امنیتی، حکایت از حساسیت دشمن بر فعالیت‌های نهضتی، برون مرزی و موشکی سپاه دارد. تمامی مقوله‌های فرعی زیر مجموعه‌ی مقوله‌ی اصلی نظامی - امنیتی، رشد قابل توجهی را نشان می‌دهد؛ به نحوی که از ۴۸۲ مورد در سه فصل اول سال ۸۹ به ۱۹۲۱ مورد در سال ۹۰ رشد کرده است.

فعالیت‌های دشمن در قالب عملیات روانی، مبین تلاش گسترده‌ی دشمن برای شکل دهی تصاویری منفی از سپاه برای مخاطبان هدف می‌باشد. دشمن تلاش می‌کند، اقدامات برون مرزی و نهضتی سپاه را در پیوند با تروریسم، حمایت از تروریسم، نقض امنیت منطقه و جهان و تلاش برای دستیابی به سلاح‌های غیر متعارف به تصویر کشیده و به این طریق مشکلات کشور؛ نظیر تحریم‌ها و عواملی از این دست را به سپاه نسبت داده و باعث روی گردانی مردم و کارکنان، از سپاه و مأموریت‌های آن شوند. دشمن برای اجرای این سناریو، رویدادهایی؛ نظیر اظهارات و گزارش سازمان‌ها، مقامات و رسانه‌های غربی و عربی نسبت به توانمندی‌ها و فعالیت‌های نظامی و امنیتی سپاه، تهدیدات و تحریم‌ها، اظهارات و مواضع رسمی و غیررسمی سپاه، تحولات در منطقه، ادعای همکاری و حمایت سپاه از القاعده، مأموریت‌های داخلی، مرزی و برون مرزی، رزمایش‌های سپاه، انتساب ترور و جاسوسی به سپاه، ادعای خرید تجهیزات تحریمی توسط سپاه، گزارش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، انفجار در پادگان‌ها و شهادت شهید تهرانی مقدم، فعالیت‌های موشکی سپاه و عواملی از این دست را به استخدام درآورده و برای باورپذیرتر کردن عملیات روانی - رسانه‌ای خود، عوامل موجود در محیط؛ از جمله افزایش تنش میان ایران با قدرت‌های منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای، تهدید ایران مبنی بر بستن تنگه هرمز در صورت تهدید منافع ایران، تلاش بیگانگان برای ایجاد بحران در کشور، کارشکنی کشورهای منطقه‌ای در ارتباط با ایران و مراودات با ایران نظیر عدم صدور روایید برای زائران ایرانی به حج، افزایش قطعنامه‌های صادره علیه ایران در شورای امنیت، طرح موضوعات مربوط به ایران به بهانه‌هایی؛ نظیر نقض قوانین بین‌المللی در مجامع بین‌المللی مانند کمیته‌ی حقوق بشر و مجمع عمومی سازمان ملل و تأثیرات روانی و حیثیتی این اقدامات را نیز به کمک گرفته است تا محورهای عملیات روانی را به جامعه مخاطب خود القا نموده و از این طریق تردیدهایی در خصوص صحت و مشروعیت اقدامات نهضتی سپاه در مخاطبان شکل گیرد و مآلاً رفتارهایی متناسب با مقاصد دشمن برای دستیابی به هدف خنثی سازی و جلوگیری از فعالیت‌های نظامی - امنیتی سپاه انجام دهند.

جدول ۲- رویدادها، مخاطبان، مقاصد روانی و اهداف رفتاری مقوله نظامی - امنیتی

مقوله نظامی - امنیتی			
اهداف رفتاری	مقاصد روانی	مخاطب	رویدادها
ممانعت از فعالیت‌های نهضتی و برون مرزی سپاه. ایجاد محدودیت در بودجه و سایر ظرفیت‌های سازمانی سپاه برای ادامه فعالیت برون مرزی و توسعه موشکی.	ایجاد تردید در ادامه اقدامات سپاه در منطقه تنش زا است. حمایت از مستضعفان جهان شکل گیری این ذهنیت که اقدامات سپاه در منطقه تنش زا است. ایجاد این باور در مسئولین که تشدید فشارها بر ایران ناشی از اقدامات سپاه است. ایجاد تردید نسبت به ادامه فعالیت‌های سپاه در خارج از مرزها.	مسئولین کشور	انتساب اتهامات واهی تروریستی به سپاه. ادعای جاسوسی توسط سپاه در کشورهای منطقه. اظهارات و گزارشات سازمان‌ها و مقامات و رسانه‌های غربی و عربی نسبت به توانمندی‌ها و فعالیت‌های نظامی و امنیتی سپاه. تهدید جمهوری اسلامی توسط مقامات بیگانه. اظهارات و مواضع سپاه نسبت به تحولات منطقه ای و جهانی.
رها سازی حمایت از نهضت‌ها و مستضعفان جهان. انصراف از ادامه فعالیت‌های برون مرزی. تسلیم شدن به فشارهای بازیگران فراملی.	ایجاد تردید در حقانیت اقدامات نهضتی. ایجاد تردید در نتیجه بخش بودن اقدامات برون مرزی. ایجاد تردید در فرماندهان نسبت به موفقیت اقدامات برون مرزی. احساس فشار از سوی سایر بازیگران فراملی.	فرماندهان سپاه	تحولات در منطقه (سوریه، لبنان، عراق، بحرین و ...) ادعای همکاری و حمایت سپاه از القاعده. ادعای دستگیری کارکنان سپاه در خارج از کشور. اظهار نظرهای رسمی و غیر رسمی سپاه. مأموریت‌های نیروی دریایی سپاه. مأموریت‌های نیروی قدس سپاه. حمله عراق به پادگان اشرف. مواضع سپاه علیه رژیم صهیونیستی. تحریم جمهوری اسلامی ایران فعالیت‌های اقتصادی برون مرزی سپاه. انجام رزمایش‌های موشکی اظهار نظرهای مقامات و نشریات بیگانه در
از دست دادن اعتماد به نفس. سست شدن در انجام مأموریت. فرار از صحنه و مقاومت در برابر اجرای مأموریت.	ایجاد تردید نسبت به حقانیت اقدامات سیستم. ایجاد تردید نسبت به صحت تصمیم‌گیری و عمل فرماندهان.	بدنه سپاه	انتساب موضوعات و حوادث مختلف (مانند انفجارات در کشورهای دیگر) به سپاه. مأموریت واگذاری به سپاه در مناطق مرزی. وضع تحریم علیه سپاه. فعالیت‌های رسمی سپاه در کشورهای دوست. تحولات در کشورهای مختلف (عراق، بحرین، سوریه و ...)
فشار به مسئولین برای ممانعت از فعالیت‌های نهضتی و موشکی سپاه. عدم حمایت از اقدامات سپاه و ممانعت از پیوستن فرزندانشان به بسیج و سپاه.	ایجاد تردید نسبت به صحت اقدامات سپاه در خارج از مرزها. روحیه زدایی و ناامیدی نسبت به آینده. ایجاد این ذهنیت که سپاه عامل شکل گیری فشارهای بین‌المللی بر ایران است. ایجاد این ذهنیت که اقدامات فراملی سپاه عامل مشکلات اقتصاد ملی و شکل گیری و تشدید تحریم‌ها است. ایجاد این باور که سپاه عامل افزایش تنش‌ها و زمینه‌ساز جنگ است.	افکار عمومی داخلی	ادعای خرید تجهیزات تحریمی توسط سپاه. گزارش‌های آژانس بین المللی انرژی اتمی.

مقوله نظامی - امنیتی			
اهداف رفتاری	مقاصد روانی	مخاطب	رویدادها
			انفجار و شهادت شهید تهرانی مقدم.

۶- نتیجه‌گیری

حجم بالای عملیات روانی دشمن علیه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در بُعد نظامی - امنیتی، حکایت از اهمیت سپاه در سیاست گذاری‌های دشمن دارد. در این چارچوب، عملیات روانی دشمن در سال ۹۰ با ۱۹۲۱ مورد نسبت به ۴۸۲ مورد سال ۸۹ افزایشی قابل توجه را نشان می‌دهد. بررسی فراوانی محورهای عملیات روانی دشمن نیز مبین آن است که نقض امنیت منطقه با فراوانی ۶۶۵ مورد و تروریسم و حمایت از تروریسم با فراوانی ۶۲۲ در صدر تم‌های تبلیغاتی دشمن در بُعد نظامی - امنیتی قرار دارند. از سوی دیگر بررسی محتوای این پیام‌ها حکایت از آن دارد که دشمن برای هر چهار دسته از مخاطبان عملیات روانی خود یعنی، مسئولین کشور، فرماندهان سپاه، بدنه سپاه و افکار عمومی جامعه، مقاصد روانی و اهداف رفتاری را طراحی نموده است که در صورت موفق شدن این عملیات، می‌تواند سه هدف اساسی دشمن؛- تخریب سرمایه اجتماعی، ناکارآمد سازی نیروی انسانی سپاه و تضعیف توان بازدارندگی ملی - محقق شود.

۷- پیشنهادها

پیشنهاد اجرایی ۱: ارتقاء سرمایه اجتماعی سپاه ضرورتی راهبردی است؛ لذا برای مقابله با عملیات روانی دشمن و خنثی سازی تأثیر آن در افکار عمومی، بایستی سپاه با استفاده از ظرفیت‌های داخلی خود و نیز هماهنگی با سایر نهادها در کشور نسبت به تبیین و آشکار سازی اهداف و انگیزه‌های دشمنان در تلاش برای بدبین سازی افکار عمومی نسبت به سپاه اهتمام نماید.

پیشنهاد اجرایی ۲: تأکید بر آگاه‌سازی جامعه نسبت به ضرورت و اهمیت اقدامات نهضتی و برون مرزی سپاه و تأثیرات آن در ارتقاء منافع و امنیت ملی.

پیشنهاد اجرایی ۳: بصیرت افزایی کارکنان سپاه و بسیج برای شناخت عملیات روانی دشمن به منظور ناکام سازی عملیات روانی - رسانه‌ای دشمن در داخل سپاه.

کتابنامه

- امام خامنه‌ای (مدظله)، (۱۳۸۶)، *مجموعه بیانات (سخنرانی در حرم مطهر رضوی ۱/۱/۱۳۸۶)*، قابل دسترسی در: [www. Khamenei.ir](http://www.Khamenei.ir)
- افتخاری، اصغر، (۱۳۹۱)، *الگوی جنگ روانی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران «رویکردی فرهنگی»*، تهران، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام و پژوهشکده فرهنگ، هنر و ارتباطات. بوزان، باری، الی ویور و پاپ دو دیلد، (۱۳۸۶)، *چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت*، مترجم: علیرضا طیب، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پوراآزادی، بهزاد (۱۳۸۶)، *تدوین راهبرد عملیات روانی آجا با توجه به پیامدهای حاصله از جریان آزاد اطلاعات* (دکتری) دانشگاه عالی دفاع ملی، ایران.
- حبیبیان، محمد حسن (۱۳۸۸)، *نقش مخالفین سازمان یافته‌ی غیر قانونی در عملیات روانی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران (با تأکید بر تلویزیون‌های فارسی زبان ماهواره‌ای)* (دکتری) دانشگاه عالی دفاع ملی، ایران.
- حسینی، حسین، (۱۳۷۲)، *مجموعه مقالات تبلیغات و عملیات روانی*، تهران، دانشگاه امام حسین علیه‌السلام.
- حسینی، حسین، (۱۳۹۰)، *ارتباط اقناعی از آموزه‌های علمی تا یافته‌های علمی*، تهران، دانشکده علوم اجتماعی و فرهنگی.
- حکیم آراء، محمدعلی، (۱۳۸۴)، *ارتباطات متقاعدگرانه و تبلیغ*، تهران، سمت.
- خبرگزاری تسنیم، (۱۳۹۳)، ۱۹ مرداد
- خبرگزار فارس، (۱۳۹۳)، ۲۵ شهریور
- خوردندی طاسکوه، علی، (۱۳۸۷)، *گفتمان میان رشته‌ای دانش*، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- دهقان، علیرضا، (۱۳۸۱)، *نظریه‌های ارتباطات، سورین، ورنر جی و جیمز دبلیو تانکارد*، تهران، دانشگاه تهران.
- ساری، حسین (۱۳۸۸)، *بررسی تهدیدهای رسانه‌ای غرب علیه جمهوری اسلامی ایران با مطالعه موردی رادیوهای بیگانه فارسی زبان*، (دکتری) دانشگاه عالی دفاع ملی، ایران.

- عبداله خانی، علی، (۱۳۸۳)، *نظریه‌های امنیت*، تهران: ابرار معاصر.
- کامکار، مهدی (۱۳۸۹)، *تدوین راهبردهای عملیات روانی ارتش جمهوری اسلامی ایران* (دکتری)، دانشگاه عالی دفاع ملی، ایران.
- کلاهیچیان، محمود (۱۳۸۷) *طراحی الگوی مناسب کاربرد منابع قدرت نرم در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران* (دکتری)، دانشگاه عالی دفاع ملی، ایران.
- محمدپور، احمد، (۱۳۹۰)، *روش تحقیق کیفی ضد روش ۱*، تهران، جامعه شناسان.

